דברים עם קנדי בשלוש שפות

מאת ד"ר ישראל אלדד

מנהג רע ירד על המדינה. הכל, אבל במפורש ובמפורז: הכל, נבחן במבחן המפלגות. אף בימים כתיקונם, במידה שישנם ימים כאלה בישראל, ואין צריך לאמר בימים בקלקולם, כגון ימי בחירות מיותרות בישראל, מחטטים במחטים מפלגתיים לפלג.

הרמטכ"ל מנתח בפומבי את מצבה הבטחוני של מדינת ישראל לאור התעצמותו של צבא קע"ם על רקע התמרון הגדול שנערך שם ושהוערך עד מאוד בעולם כולו, ונראה שמזמן לא נעשה דבר שיהיה יותר בעתו מאשר אזהרה זו מפי הרמטכ"ל, ונראה שבנדון זה שהחיים ממש תלויים בזה, לא יהיה מקום לערעור פרט מהצדדים הרוצים לערער את עצם קיומנו הממלכתי.

אך לא כן סבורה עדת הקלפנים — אלה הרואים את הכל מבעד לחורי הקלפי של הבחירות המטילה בציבור בארץ, וזה מגיע, עוד איך מגיע גם לחוץ לארץ, חשד נפשע, שהרמטכ"ל הגזים ושיש לראות בזה עיתוי... בקשר לבחירות הקרבות ויורדות עלינו. וזה נעשה מכל עבר, מימין ומשמאל ומאמצע וללא בושה וללא רגש אחריות כלשהו לגבי תוצאותיהם של חשדות כאלה בזירה המדינית החמורה. הן מדובר בקלפנים, לא כן?

ראש ממשלת ישראל — ולו גם דוד בן־גוריון שמו — יוצא למסע מדיני. אין ספק שלמרות אי־הרשמיות והאגביות, פגישתו עם נשיא ארצות הברית היא החשובה ביותר מכל פגישותיו. רק ימים אחדים לפני פגישת קנדי עם דה־גול ועם כרושצ'וב, אשר גם אם לא בעיית המזרח־התיכון ויחסי ישראל—ערב יעמדו במרכזם, טוב כי ידע קנדי ידוע היטב מה מותר לו ומה אסיר לו מבחינת ישראל והמזרח התיכון, אם ידובר באלה. ולפני ימים מספר הן שמענו הצהרה אנטישראלית נאצרית מובהקת מפי מר בורגיבה רק שעות אחדות לאחר תום שיחותיו עם קנדי, ואם לא נצטווה בבית הלבן לאמר את דברו השחור על מדינת ישראל, מכל מקום אור ירוק לאמר זאת — ניתן לו בחדאי. וגם על כך כמובן מן הדין לדבר עמו, עם קנדי, ולפני שבועיים ימים השמיעו מדינאים חשובים של ארה"ב דברים חמורים לבעיית הפליטים הערביים. והדברים האלה, ממש כתמרון קע"ם וכדברי בורגיבה לא הוזמנו על ידי מטה בחירות של מישהו בישראל. והם משמשים אזהרה חמורה לגבי מה שעומד להתרחש בזירה המדינית באו"ם בבעיה זו ומה תהיה עמדת ארה"ב, וזה ודאי וודאי מחייב פעולה מהירה ותקיפה.

במצב בטחוני ומדיני חמור זה מן הדין היה שלא רק הכנסת כי אם הרחוב היהודי בישראל יקום ויצא להפגין הפגנת עם אדירה והפגנת אחדות אדירה ליפות כוח ראש ממשלת ישראל לאמר את הדברים הברורים והתקיפים ביותר באזני מי שעלול להופיע כרודף שלום במזרח־התיכון על חשבון ישראל. הפגנה כזאת היתה ועדיין היא נדרשת, דוקא לאור העכברושים המכרסמים אשר זינקו מן החשכה ומתחת לגלי ערימות נשכחות להשמיע הצעות „פשרה" עם נאצר, הצעות של פרוזדורים ופיצויים והחזרות פליטים, על מנת להעמיד את ראש ממשלת ישראל הנוכחי כקיצוני וכמפריע לשלום עם הערבים, בעוד שהם כולם, הקומוניסטים הגלויים והקומוניסטים הסמויים, הנאצריסטים החצופים והנאצריסטים הביישנים, הסימונים האנטיממלכתיים מאז ומתמיד והאסימונים ה„שמיים" החדשים וכל עץ ליבנה המתחרה בסנה וכל אלון תמיר ההופך לזרזיר בכל הנוגע לכניעה ללאומנות הערבית הגואה ורוצה לשפנו באין קונטראופנסיבה יהודית. וכל הדיבורים האלה וכל ההצעות האלו לא זו בלבד שהם מחבלים בנפש ובבטחון פנימה ומחזקים את האוייב הערבי בחשק ההשמדה ובבטחונו העצמי, כי אם מגיעים למשרדי מוסקבה ושינגטון בדו"חים מדוייקים והם מדוחים: ישנן נטיות בקרב היהודים בישראל, ואף בקרב אנשים הנחשבים ללאומיים להתפשר עם הנאצריזם.

מצב זה היה מחייב — אם ברצוננו לפחות לשמור על הקיים שהוא הגבול האחרון לקיומנו בכלל — לגייס את כל העם פרט לקבוצות אלו של חסלנים, להפגנת כוח ורצון יהודי מאחורי ראש ממשלת ישראל, פן יחלש גם בטחונו ויתעוררו בו נטיות מפא"יות מימים שעברו, מימי „השולחנות העגולים" נוסח המנדט, נוסח לונדון.

אולם מה מתרחש במקום זה?

שוב מימין ומשמאל ומאמצע מצביעים על נסיעת ראש ממשלת מדינת ישראל כעל מסע בחירות. וגם אלמלא היה דבר זה נכון, הרי שכל התעמולה הגבאית־קרתנית הלזו היא ההופכת את המסע לעניין של בחירות. ואילו גם היה הדבר נכון, היה מתחייב עוד יותר לערוך — כאמור בכנסת וברחוב ובעתונות — מפגן אדיר לאומי ומאוחד ליפוי כוח כולל לייצג את קו העמידה הבלתי נרתעת ובהדגש האחריות של המסע ושל השעה, ולהעלות אותו על ידי כך כשליח המדיני מעל כתפי מפלגה לכתפי עם ומדינה.

ודאי שיש למפא"י ויש לבן־גוריון חלק נכבד־לא־נכבד באותה אוירה בלתי־ממלכתית, מאחר שהם הם עצמם הרגילו אותנו עד כה לזקוף כל הצלחה על חשבון עצמם, להוציא כל כשלון הנזקף תמיד על חשבון נסיבות וכוחות עויינים. מי שרואה ואינו פוסק מלהצביע על כך, שכל ההישגים הם הישגיו ואין לאחרים חלק בהם וההפך מזה לגבי הכשלונות והנסיבות, ממילא יוצר אוירה כתתית מצומצמת ואינו מחנך לראייה ממלכתית רחבה, ואף־על־פי־כן חומרת השעה בתחום הבטחוני ובתחום המדיני אוסרת עלינו להצביע לעיני העם קל הדעת הזה על המערכה שצייר אותה הרמטכ"ל ועל המסע שעורך אותו ראש הממשלה כענייני בחירות גרידא, כי הרי באוירה המפלגתית שלנו ובראשית החום של בחירות עלולים להמצא אצלנו קנאי־כת אשר יחששו להצלחת בן־גוריון פן יבולע למפלגתם, והם יאחלו לו כשלון חרוץ ויתכוננו לעלות ולרכב עליו ביום הקלפים שלהם.

בעוד אשר הלב והמוח חייבים להתרכז על המערכה המאוחדת כלפי חוץ, חייבים להסביר לעם כולו כיצד עלינו ועל ממשלת המדינה לעמוד שם בפני נשיאה רב־היכולת־והמרץ של ארצות הברית של אמריקה.

*

כאשר אבינו יעקב התקרב אל עשו אחיו, התקין עצמו לשלוש דרכים, כדבר חז"ל: לתפילה, לדורון ולמלחמה. דבר זה אינו שייך כמובן לגבי קנדי, הוא אינו לנו לא בבחינת אח ולא בבחינת עשו. ועל כן גם הדרכים האלו לא תצלחנה. להתפלל אליו זה לא לכבודנו, לתת לו דורון בבחינת שוחד, זה לא לכבודו. ועל מלחמה — מה נאמר ומה נדבר?

ואף־על־פי־כן לא אלמן ישראל חלילה. ושלש שפות הן, בחינת שלש דרכים, בהן יכול ראש ממשלת מדינת יהודים בארץ ישראל לדבר אל נשיא ארצות הברית.

*

הלשון הראשונה היא כמובן ישראלית. זו לשון פוליטית מאוד וקונקרטית מאוד. אלו ואלו גבולות המדינה שנכפו עליה לא על ידי תנאים טבעיים, גיאופוליטיים ולא על ידי כוחם של אויבים ערביים כי אם על ידי התערבות מעצמות, ובאותה תקופה של קביעתם, לגמרי לא על ידי מעצמות מזרחיות. גבולות אלה שנכפו עלינו והם לרעתנו אין אנו מבקשים לערוב להם כפי שמודיע הכתב של ניו־יורק־טיימס בשם „חוגים מקורבים למשרד ראש ממשלת ישראל". גבולות אלה אם ישנו מן הצדק ומן האפשרות הצבאית שישתנו לטובתנו. לגבולות אלה, שלא ישתנו לרעתנו, שפירושו של דבר, פירוקה וחיסולה של המדינה, התלוייה במקומות אחדים ממש על חוטים דקים, ערב צבא ישראל וערב כל העם בישראל בדמו.

ומכאן שאין מה לדבר חדאי חדאי — והלוואי והלחאי שבדאי הוא אותו כתב של ניו־יורק טיימס עצמו שהודיע לעתונו מירושלים מאתם „חוגים" שמן הדין להוקיעם אם אכן אמרו זאת, ש„בן גוריון יציע שלפחות אמריקה, רוסיה ובריטניה יחתמו על הצהרה שיש בה כעין הודאה בהמשך קיומה של מדינת ישראל במזרח התיכון". כל המעלה על דעתו ואין צריך לאמר על דל (דל מאוד) שפתיו דברים מעין ערובת זרים לקיומה של מדינת ישראל, עושה מעשה פשע ואיוולת כאחת מבחינה פוליטית. קיומה של מדינת ישראל אינו זקוק להודאה ולערובה. ישנה מדינה בשכנותה והיא קרוייה „ירדן", ויתכן שהיא זקוקה להודאה ולערובה לקיומה, ואלה לא יעמדו לה, כי מעולם לא עמדה מדינה בכוח „חסד לאומים" אשר כזה באין לה הצדקה משלה וכוח משלה.

בלשון ישראלית מדינת ישראל היא עצמה ערובה לקיומה וכשם שלא יוכלו לה אויבים אורבים לה לא יוכלו לה גם החושקים לשמש ערבים לה.

פחות מכל דרושים לה ורצויים לה ערבויות בינלאומיות למיניהן. לשון ישראלית פוליטית קונקרטית פירושה לשון דיבורים עם קנדי כנשיאה של מדינה בעלת אינטרסים ולא עם אר"ם ולא עם הסכם בינמעצמתי. חייבים ויכולים להוכיח לו לקנדי שהאינטרסים של ארה"ב המוצהרים והמוצנעים במזרח התיכון אינם מחייבים — ובשלב שיחות ידוע ניתן לאמר, אף אינם מתירים — חבלה באינטרסים של ישראל. מטרותיה של מדינת ישראל אוסרות עליה ליהפך לבסיס אנטיסובייטי, אולם אופייה של מדינת־ישראל עושה אותה ליחידה בכל המזרח התיכון ואולי בכל אסיה ואפריקה היום המחסן אותה מפני הפיכתה לבסיס קומוניסטי, וזה לטובת עצמה ולא למען אינטרסים של מישהו. אופיין הכלכלי והחברתי של ארצות משתחררות אחרות מלאוס דרך מצרים וקונגו עד קובה, מאפשר ואולי אף מחייב משטר כזה. לא כן ישראל, אולם כל פגיעה בישראל והחלשתה בין פגיעה בשטחה, במקורות ומפעלי מימיה, בין החלשתה על ידי החדרת ערבים לתוכה פירושם חיסולה ופירושם גם אפשרות של שינוי ערכים קיצוני באוריינטציה הפוליטית של הישראלים ולו גם מתוך אין־ברירה. חיזוקה של ישראל או שימנע מלחמה או שיביא לידי תוצאות מלחמה רצויות גם למערב. החלשת ישראל על ידי ארה"ב ובגידה בה יביא בהכרח לידי מלחמה, אלא שאז התוצאות אם מבחוץ ואם מבפנים יהיו בהכרח שליליים גם לארה"ב.

זוהי הלשון הפוליטית הקונקרטית, זוהי הלשון הישראלית, שאפשר וצריך לפתוח בה שיחה עם קנדי.

*

אולם ישנה עוד לשון שנייה, שהיא לשון אנגלית־נסיונית־אמפירית עד מאוד. מה אפשר לאמר לו למר קנדי בלשון „אנגלית" זו? כל מה שאתם עושים היום במזרח התיכון כלפי הערבים, זה בדיוק מה שעשו האנגלים בין שתי מלחמות העולם ונכשלו בו כשלון חרוץ. כיום אין ספק עוד בליבות מדינאים בריטיים — פרט לשונאי ישראל אמוציונאליים ואירציונאליים מסוגו של טוינביי — שאילו קיימו האנגלים את הצהרת בלפור כרוחה וסייעו בידי העם היהודי להקים את מדינתו משני עברי הירדן כשלפחות ששה מיליון יהודי אירופה מרוכזים בה, כל המפה של המזרח התיכון היתה שונה ועמה אף המפה המדינית וודאי לא לרעת המערב בכלל ובריטניה בפרט. הבגידה בעם ישראל עלתה ביוקר לא רק לעם היהודי כי אם גם לבריטניה. היא לא מנעה את הסתננות גרמניה הנאצית כשם שמדיניות ערב־הבגידה של ארה"ב היום אינה מונעת את חדירת בריה"מ. אם מטעמי אופי או חסר אופי — אם מטעמי מבנה חברתי, אין שבטי ועמי ערב יכולים להיות מהימנים כבעלי ברית, כשם שיכול היה להיות ועדיין יכול להיות מהימן העם היהודי. מדיניות הפיוס הבריטית, החל מקריעת עבר־הירדן על ידי צ'רצ'יל וכלה בקריעה סופית של הצהרת בלפור על ידי בווין, היא היא שחיסלה את המעמד של בריטניה ושל המערב במזרח התיכון. והוא הדבר אשר צפוי לה לארה"ב. את הערבים לא תקנה, את ישראל תפסיד ומי יודע לאן יפנה ביאושו ושנאתו הפוטנציאל היהודי הגדול עדיין בעולם כולו. לאן יפנה ואיך יפעל בנפול חלילה מדינת ישראל מידי המערב המפקיר אותה וארה"ב בראש המפקירים.

ובלשון „אנגלית" זו הן אפשר והן מותר להגיש לקנדי גם דוגמא צעירה יותר של אנגלית־אמריקנית, במקרה של קודמו, אייזנהואר. אם הוא, קנדי, מתיימר להיות לגבי אייזנהואר, מה שהיה צ'רצ'יל לגבי צ'מברליין, הן ידע: מדיניות ארה"ב בימי סיני וסואץ כמדיניות צ'מברליין במינכן. ישנה יד ארוכה השלוחה מסואץ לקונגו ומקונגו לקובה. היא יד פוליטית והיא יד פסיכולוגית וגם יד מוסרית. הנסין האנגלי מלמד: מי שמסר את פראג לגרמניה זכה ל„בליץ" על לונדון. מי שסייע בידי נאצר לבסס בידיו — ובידי מאמני צבאו — את סיני, הוא מזמין „בליץ" על חשינגטון מהאחנה. יש בזה הגיון פוליטי ויש בזה צדק היסטורי. וגם בלשון „אנגלית" נסיונית זו חייבים לדבר עמו, עם קנדי.

וישנה, אכן ישנה גם לשון שלישית שבה מותר וגם חייבים לדבר עם קנדי. והיא הלשון העברית. לשון ההיסטוריה ואף לשון הקודש והקדושה, לשון האמונה.

לא רק בירושלים מותר וצריך לדבר בלשון הנביאים ובלשון הנצח וההוד העברי והמקראי. גם בואשינגטון ובניו־יורק כך. במוסקבה ודאי לא, עדיין לא. אך באזני קנדי כן.

והרי הוא קאטולי ומאמין והרי הוא מתפלל ואף הזמין להכתרתו את נציגי כל הדתות. והוא גם מעריץ שירה, משמע אינו מודד הכל בקנה מידה של טכסיס ויעילות חומרית רגעית בלבד, כי אם יודע ערכים שמתחת לפני הפוליטיקה היומיומית, עמוק מן השעה הקלה. ועל כן אם לא שוכנע בלשון התועלת הפוליטית הישראלית, שהיא גם תועלתו, ואם לא שוכנע בלשון הנסיון הפוליטי האנגלי, שכבה עמוקה קצת יותר מזו הראשונה, והיא בת עשרים ושלושים שנה, אולי ישוכנע, אך בין כה ובין כה טוב שישמע, מה שאומרת הלשון העברית של כתבי הקודש הקדושים גם לו:

כל אשר בגדו בישראל בגדו באלהים, בגדו בצדק, בגדו בכל קדושה ואחריתם היתה עדי אובד.

יש אותות בארץ. ופה בארץ ממש. והם שני מיליונים יהודים שבי מולדת, והם כרחות נפש וגוף עצומים הרוצים לחיות על אדמתם והוכיחו כבר למה מסוגלים הם ואף ימשיכו ויגבירו הוכחות. ובאותות ארץ אלה טוב שיתבונן מר קנדי, טוב שישמע עליהם ממקור ראשון, בתנאי שמקור זה יהיה ברור וחזק כלפי חוץ לא פחות והלואי ויותר מאשר כלפי פנים. ללא רתיעה.

אך טוב גם שקנדי זה יתן לבו לאותות שבשמים, שהרי מן המאמינים הוא. ודאי שהוא פוליטיקאי מעשי ובצאתו אל כרושצ'וב עליו להיות מעשי כפול שמונה, ואולם האמת שאנו מטיפים לעצמנו: שבחשבון האחרון גם כוחנו הממשי נעוץ עמוק בזכותנו העליונה, המוסרית, האלהית, הטבועה בנו ובארצנו ובקשר הזה בינינו לבין ארצנו. אמת זו על נצחון הצדק בחשבון הארוך, טוב גם שנשמיענה — ועם התנ"ך ביד — גם באזני קנדי זה, ואם אמונתו צביעות היא והוא מוכן למכור אותה לנאצר כשם שאחד גוצרי כברנדוט מוכן היה למכור את העיר הקדושה לעבדאללה, טוב שלפחות ידע ששרשנו במקרא אינו עניין של צביעות, כי אם אמונה ויסוד חיים ממשיים ביותר. ולא עניין של חישובים טכסיסיים של שעה.

ועל כך ניתן את כל אשר לנו.

*

וישנה עוד לשון אחת, והיא היהודית ובעיית העם היהודי בעולם, וכוחו של הישוב היהודי בארה"ב להשפיע, וזו לשון קשה היום ומסובכת מאוד ויש ללמוד אותה בדיאלקט הרוסי ובדיאלקט האמריקני ובדיאלקט האלגירי, אולם לשון זו ודאי לא תצלח לשיחה בין ראש ממשלת ישראל — המסובך בה בעצמו, בלשון זו — ונשיאה של אמריקה, שהוא עצמו ממוצא אירי ואינו תופש מדוע אמריקני ממוצא יהודי יהיה „משהו אחר". לא, בלשון זו לא צריך לדבר עמו בשעה זו.

שלש המנויות לעיל — מספיקות. בתנאי שידובר בשלשתן, ובלשתן בבהירות וללא היסוס.

שלש הלשונות — שלשה מימדים המה וכל אשר אין לו מימד שלישי, מימד העומק, שטחי הוא ולא יעמוד. בלשון הפוליטיקה המעשית, בלשון ההיסטוריה המנוסה ובלשון האמונה הקדושה והצודקת. ובמלים אחרות: בשכל, בידיעה ובלב.

גוף לאומי המצוייד בשלשה אלה, ושלשה אלה שיש מאחוריהם גוף לאומי — לא יוכלו להם אויבים, או בלשון קדומים שלנו: יוכלו לדבר את אויבים בשער, בכל שער.